

Postanowienie z dnia 9 lutego 2007 r.

I PZ 33/06

W razie oddalenia, odrzucenia lub zwrotu wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych strony reprezentowanej przez adwokata, radcę prawnego lub rzecznika patentowego w zakresie należnej opłaty w wysokości stałej lub stosunkowej, przewodniczący powinien wezwać pełnomocnika do opłacenia środka odwoławczego lub środka zaskarżenia w terminie tygodniowym pod rygorem jego odrzucenia.

Przewodniczący SSN Teresa Flemming-Kulesza, Sędziowie SN: Katarzyna Gonera (sprawozdawca), Józef Iwulski.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 9 lutego 2007 r. sprawy z powództwa Krystyny K. przeciwko Urzędowi Kontroli Skarbowej w K. Ośrodkowi Zamiejscowemu w B.-B. o przywrócenie do pracy i zapłatę, na skutek zażalenia powódki na postanowienie Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Bielsku-Białej z dnia 5 lipca 2006 r. [...]

u c h y l i ł zaskarżone postanowienie.

U z a s a d n i e n i e

Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Bielsku Białej wyrokiem z 23 marca 2006 r. [...] oddalił apelację powódki Krystyny K. od wyroku Sądu Rejonowego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Bielsku Białej z 22 grudnia 2005 r. [...]. Pełnomocnik powódki otrzymał odpis powyższego wyroku z uzasadnieniem 21 kwietnia 2006 r., zaś 21 czerwca 2006 r. wniósł skargę kasacyjną. W skardze kasacyjnej, określając wartość przedmiotu zaskarżenia na kwotę 33.530 zł, zamieścił wnioski o zwolnienie powódki „od ponoszenia kosztów postępowania rozpoznania skargi kasacyjnej, gdyż powódka nie jest w stanie ponieść, bez uszczerbku dla swego utrzymania, żadnych kosztów związanych z tym postępowaniem”. Do wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych nie zostało dołączone oświadczenie

obejmujące szczegółowe dane o stanie rodzinnym, majątku, dochodach i źródłach utrzymania osoby ubiegającej się o zwolnienie od kosztów.

Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Bielsku Białej postanowieniem z 5 lipca 2006 r. odrzucił wniosek w przedmiocie zwolnienia powódki od ponoszenia kosztów postępowania oraz odrzucił skargę kasacyjną. W uzasadnieniu postanowienia Sąd Okręgowy stwierdził, że skarga kasacyjna powódki została sporządzona przez profesjonalnego pełnomocnika, na którym, od dnia wejścia w życie ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. Nr 167, poz. 1398 ze zm.) i stosownych zmian w Kodeksie postępowania cywilnego, tj. od dnia 2 marca 2006 r., ciąży obowiązek opłacania - bez wezwania - środków zaskarżenia. Jak wynika z art. 35 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, w sprawach z zakresu prawa pracy od skargi kasacyjnej wniesionej przez pracownika pobiera się opłatę podstawową w wysokości 30 zł. Jest to minimalna opłata, którą z mocy tego przepisu uiszcza także pracownik, który korzysta z ustawowego zwolnienia od kosztów sądowych (art. 96 ust. 1 pkt 4 ustawy). Sąd nie ma zatem możliwości zwolnienia powódki od opłacenia skargi kasacyjnej.

Zgodnie z art. 398⁵ § 2 k.p.c., sąd drugiej instancji odrzuca na posiedzeniu niejawnym skargę kasacyjną, która nie została opłacona. Z kolei stosownie do art. 130² § 3 k.p.c. sąd odrzuca bez wezwania o uiszczenie opłaty środków zaskarżenia w postaci skargi kasacyjnej podlegający opłacie w wysokości stałej lub stosunkowej. Opłata podstawowa, jaką w niniejszej sprawie zgodnie z art. 35 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych zobowiązana była uiścić powódka, jest opłatą w wysokości stałej i wynosi 30 zł. Z tego względu do opłaty tej mają także zastosowanie rygory wynikające z art. 130² § 3 k.p.c.

Sąd Okręgowy podniósł ponadto, że art. 14 ust. 2 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych stanowi, iż opłatę podstawową pobiera się także od podlegających opłacie pism, o których mowa w art. 3 ust. 2 ustawy, wnoszonych przez strony zwolnione od kosztów sądowych przez sąd, chyba że ustawa stanowi inaczej. Z tych względów powódka nie mogła być, zdaniem Sądu, zwolniona od uiszczenia opłaty podstawowej, natomiast wniosek o takie zwolnienie podlegał odrzuceniu.

Zażalenie na powyższe postanowienie wniósł pełnomocnik powódki, zaskarżając je w całości i domagając się jego uchylecia. Skarżący zarzucił naruszenie przepisów postępowania, a mianowicie „art. 102 pkt” i art. 35 ustawy z o kosztach

sądowych w sprawach cywilnych, przez to, że Sąd odrzucając złożony w postępowaniu kasacyjnym wniosek powódki o zwolnienie od kosztów sądowych, bez postępowania przewidzianego w „art. 102 § 1 k.p.c.”, nie zwolnił powódki od ponoszenia tych kosztów, w tym od opłaty stałej przewidzianej w art. 35 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, i zastosował „art. 398 § 2” k.p.c. w związku z art. 130² § 3 k.p.c.

W uzasadnieniu zażalenia pełnomocnik powódki podniósł, że „art. 102 pkt 1” ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych dopuszcza możliwość złożenia wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych w postępowaniu kasacyjnym. Zwolnienie to, zdaniem pełnomocnika powódki, dotyczy także minimalnej opłaty podstawowej przewidzianej w art. 35 ustawy o kosztach sądowych. Wynika to nie tylko z wykładni gramatycznej tych przepisów, ale i z podstawowych zasad „dostępności do sądu”. Powódka w chwili wnoszenia skargi kasacyjnej była w takiej sytuacji materialnej, że nie była w stanie uiścić tej opłaty. Na skutek zwolnienia z pracy i przyznania jej renty z ponad półrocznym opóźnieniem popadła w zadłużenie niedające jej możliwości zapłaty nawet tej minimalnej opłaty podstawowej. Pełnomocnik powódki ujawnił, że działał bez możliwości skontaktowania się z powódką, gdyż nie miała ona możliwości finansowych, aby się nim skontaktować osobiście w jego kancelarii, nie mogła nawet zatelefonować. W tej sytuacji nie mogła wypełnić oświadczenia wymaganego w art. 102 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych. Zdaniem skarżącego, gdyby Sąd Okręgowy postąpił zgodnie z art. 102 tej ustawy i doprowadził do postępowania w sprawie zwolnienia od kosztów, które to postępowanie jest podstawowym prawem każdego obywatela w realizacji „dostępności do sądu”, to wniosek o zwolnienie zostałby rozpatrzony pozytywnie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zażalenie zasługuje na uwzględnienie, chociaż z innych przyczyn niż przedstawione w jego uzasadnieniu. Ustawa z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (zwana dalej ustawą) dzieli opłaty na stałą, stosunkową albo podstawową (art. 11). Opłatę stałą pobiera się w sprawach o prawa niemajątkowe oraz we wskazanych w ustawie niektórych sprawach o prawa majątkowe, w wysokości jednakowej, niezależnie od wartości przedmiotu sporu lub wartości przedmiotu zaskarżenia (art. 12), opłatę stosunkową - w sprawach o prawa majątkowe, przy

czym wynosi ona 5% wartości przedmiotu sporu lub przedmiotu zaskarżenia (art. 13), natomiast opłatę podstawową - w sprawach, w których przepisy nie przewidują pobrania opłaty stałej, stosunkowej lub tymczasowej (art. 14 ust. 1). Opłata podstawowa wynosi 30 zł i stanowi minimalną opłatę, którą strona jest obowiązana uiścić od pisma podlegającego opłacie, chyba że ustawa stanowi inaczej (art. 14 ust. 3). Opłatę podstawową pobiera się także od podlegających opłacie pism, o których mowa w art. 3 ust. 2 ustawy, wnoszonych przez stronę zwolnioną od kosztów sądowych przez sąd, chyba że ustawa stanowi inaczej. Strona, której sąd przyznał całkowite zwolnienie od kosztów sądowych, ma obowiązek uiścić opłatę podstawową, o której mowa w art. 14, od wszystkich pism podlegających opłacie, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej (art. 100 ust. 2). Ustawowe zwolnienie od kosztów sądowych reguluje art. 96 ustawy, który w ust. 1 pkt 4 stanowi, że pracownik wnoszący powództwo nie ma obowiązku uiszczania opłat sądowych, z zastrzeżeniem art. 35. Zgodnie z art. 35 ust. 1 zdanie pierwsze ustawy, w sprawach z zakresu prawa pracy pobiera się opłatę podstawową w kwocie 30 zł wyłącznie od apelacji, zażalenia, skargi kasacyjnej i skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia.

Przypomnienie treści niektórych przepisów ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych było potrzebne, aby wykazać, że rację miał Sąd Okręgowy przyjmując, iż w chwili wydawania zaskarżonego postanowienia nie było możliwe zwolnienie powódki przez sąd od opłaty podstawowej w kwocie 30 zł, którą miała obowiązek uiścić na podstawie art. 35 ust. 1 zdanie pierwsze ustawy od wniesionej w jej imieniu skargi kasacyjnej. Stan prawny zmienił się w związku z wejściem w życie ustawy z dnia 14 grudnia 2006 r. o zmianie ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. z 2007 r. Nr 21, poz. 123), która - uchylając w art. 14 ust. 2 oraz zmieniając treść ust. 2 w art. 100 - wprowadza możliwość całkowitego zwolnienia przez sąd strony ubiegającej się o zwolnienie od kosztów sądowych od obowiązku ponoszenia opłat sądowych (także w zakresie dotychczasowego obowiązku uiszczenia opłaty podstawowej) oraz możliwość całkowitego zwolnienia przez sąd od opłat sądowych pracowników i ubezpieczonych, których w obecnym stanie prawnym nie można zwolnić od obowiązku uiszczenia opłaty podstawowej, o której mowa w art. 35 i 36 ustawy. Do chwili wejścia w życie nowelizacji ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych - czyli do 10 marca 2007 r. - nie było i nie jest możliwe zwolnie-

nie przez sąd pracownika wnoszącego skargę kasacyjną od opłaty podstawowej przewidzianej w art. 35 ust. 1 zdanie pierwsze ustawy.

Nie ma racji skarżący kwestionując zastosowanie przez Sąd Okręgowy art. 130² § 3 k.p.c. w odniesieniu do opłaty podstawowej. Użyte w tym ostatnim przepisie pojęcie opłaty „w wysokości stałej” obejmuje nie tylko opłatę stałą, o której mowa w art. 11 ustawy o kosztach sądowych, ale również opłatę podstawową. W wielu orzeczeniach Sąd Najwyższy wyraził pogląd, że strona, która uzyskała całkowite zwolnienie od kosztów sądowych przyznane na podstawie orzeczenia sądu, zobowiązana jest wnieść bez wzywania opłatę podstawową w wysokości 30 zł, pod rygorem odrzucenia pisma, przewidzianym w art. 130² § 3 k.p.c., jeżeli reprezentuje ją profesjonalny pełnomocnik (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z 2 czerwca 2006 r., II UZ 14/06, niepublikowane, z 11 lipca 2006 r., I CSK 146/06, niepublikowane, z 26 lipca 2006 r., IV CZ 59/06, niepublikowane, z 8 sierpnia 2006 r., I CSK 170/06, niepublikowane, z 28 sierpnia 2006 r., IV CSK 166/06, niepublikowane, uchwały Sądu Najwyższego: z 26 września 2006 r., II UZP 11/06, Biuletyn SN 2006 nr 9, s. 15, LEX nr 193146 i z 13 października 2006 r., III CZP 75/06, LEX nr 194332). Kwestię możliwości stosowania art. 130² § 3 k.p.c. do opłaty podstawowej należy uznać za przesądzoną.

Nie oznacza to jednak, że zaskarżone postanowienie Sądu Okręgowego jest prawidłowe. Przede wszystkim należy zwrócić uwagę na to, że wniosek o zwolnienie powódki od kosztów sądowych podlegał zwrotowi na podstawie art. 102 ust. 4 ustawy o kosztach sądowych. Zgodnie z tym przepisem, wniosek o zwolnienie od kosztów strony reprezentowanej przez adwokata lub radcę prawnego złożony bez dołączenia oświadczenia obejmującego szczegółowe dane o stanie rodzinnym, majątku, dochodach i źródłach utrzymania osoby ubiegającej się o zwolnienie od kosztów (o którym mowa w art. 102 ust. 2 ustawy), przewodniczący zwraca bez wzywania o uzupełnienie braków formalnych wniosku. W rozpoznawanej sprawie w chwili zgłaszania (w skardze kasacyjnej) wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych powódka była reprezentowana przez profesjonalnego pełnomocnika będącego adwokatem. Do wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych powinno być dołączone oświadczenie powódki obejmujące szczegółowe dane o stanie rodzinnym, majątku, dochodach i źródłach utrzymania, o którym mowa w art. 102 ust. 2 ustawy. Oświadczenie takie nie zostało jednak dołączone. Niezależnie od przyczyn takiego stanu rzeczy (pełnomocnik powódki akcentuje i eksponuje w uzasadnieniu zażalenia, że obecny stan

majątkowy powódki uniemożliwiało jej choćby tylko telefoniczne skontaktowanie się z pełnomocnikiem, w związku z tym nie było możliwe uzyskanie od niej stosownego oświadczenia), wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych podlegał zwrotowi bez wzywania o uzupełnienie jego braków formalnych.

Uwzględnienie zażalenia nie ma jednak swojego źródła w wadliwym sposobie „załatwienia” wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych (w postaci jego odrzucenia postanowieniem sądu zamiast dokonania zwrotu zarządzeniem przewodniczącego). Niezależnie bowiem od sposobu „załatwienia” wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych (jego oddalenia, odrzucenia lub zwrotu), po jego merytorycznym negatywnym rozpoznaniu albo po odmowie jego rozpoznania (odrzuconiu lub zwrocie) powinno nastąpić wezwanie strony (jej pełnomocnika) do uiszczenia należnej opłaty na podstawie art. 130 § 1 k.p.c.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że - pomimo istotnej zmiany przepisów o kosztach sądowych - nie stracił aktualności pogląd, zgodnie z którym obowiązek uiszczenia opłaty przy wniesieniu do sądu pisma jej podlegającego nie ogranicza prawa strony do żądania zwolnienia od kosztów sądowych. Hipoteza art. 130² § 3 k.p.c. obejmuje jedynie wypadki wniesienia przez profesjonalnych pełnomocników nienależycie opłaconych środków zaskarżenia i środków odwoławczych. O nienależytym opłaceniu takiego środka można mówić jedynie wówczas, gdy w chwili jego wniesienia istnieje obowiązek uiszczenia opłaty, przy czym miarodajny jest tu moment wniesienia pisma podlegającego opłacie. Złożenie wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych wyłącza obowiązek uiszczenia opłaty od pisma objętego wnioskiem w chwili wnoszenia pisma. Nie ma podstaw do uzależnienia skutku w postaci odrzucenia pisma procesowego obejmującego środek odwoławczy lub środek zaskarżenia od dalszych losów procesowych wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych. Stanowiłoby to bowiem w istocie rozszerzenie hipotezy art. 130² § 3 k.p.c., co jest niedopuszczalne ze względu na jego wyjątkowy i szczególnie restrykcyjny charakter. W konsekwencji, za nietrafne należy uznać założenie przyjęte przez Sąd Okręgowy, że odrzuceniu na podstawie art. 130² § 3 k.p.c. podlega nieopłacona skarga kasacyjna, od której należało uiścić opłatę podstawową, wniesiona przez profesjonalnego pełnomocnika, do której dołączono (w której zawarto) wniosek o zwolnienie strony od kosztów sądowych, nawet jeżeli niemożliwe było zwolnienie strony przez sąd od opłaty podstawowej przewidzianej w art. 35 ust. 1 zdanie pierw-

sze ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (z uwagi na treść art. 14 ust. 2 i art. 100 ust. 2 tej ustawy).

W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjęto już, że niedopuszczalne jest odrzucenie nieopłaconego środka odwoławczego lub środka zaskarżenia (np. skargi kasacyjnej) wniesionego przez profesjonalnego pełnomocnika, jeżeli wnosząc ten środek domagał się on jednocześnie - w imieniu strony - zwolnienia jej od kosztów sądowych w zakresie obejmującym ten środek.

Według stanowiska utrwalonego w orzecznictwie i praktyce sądowej na gruncie dotychczasowych przepisów o kosztach sądowych (ustawy z dnia 13 czerwca 1967 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych), zgłoszenie wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych w sprawie, w której pismo wniesione przez profesjonalnego pełnomocnika strony podlegało opłacie sądowej w postaci wpisu stałego, zobowiązywało sąd - w razie odmownego załatwienia tego wniosku - do wezwania o uiszczenie opłaty na zasadach ogólnych (por. uchwałę Sądu Najwyższego z 26 lutego 1976 r., III CZP 11/76, OSNCP 1976 nr 7-8, poz. 162, oraz postanowienia Sądu Najwyższego: z 21 kwietnia 1999 r., I CKN 1461/98, OSNC 1999 nr 11, poz. 196, i z 31 maja 2006 r., IV CZ 40/06, niepublikowane). Stanowisko to zachowało aktualność na gruncie nowych przepisów o kosztach sądowych. W postanowieniu z 4 października 2006 r., I CZ 81/06, LEX nr 201191, Sąd Najwyższy przyjął, że w razie oddalenia zgłoszonego przez pełnomocnika strony będącego radcą prawnym wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych w zakresie poniesienia należnej od środka odwoławczego (środka zaskarżenia) opłaty w wysokości stałej lub stosunkowej, przewodniczący wzywa pełnomocnika do opłacenia tego środka w terminie tygodniowym. W uchwale z 13 października 2006 r., III CZP 75/06, LEX nr 194332, Sąd Najwyższy stwierdził, że nie pobiera się opłaty podstawowej od zarzutów od nakazu zapłaty podlegających opłacie stosunkowej, w których zgłoszono wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych. W uchwale z 28 listopada 2006 r., III CZP 98/06, LEX nr 198917, Sąd Najwyższy stwierdził, że w razie oddalenia zawartego w apelacji wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych przewodniczący wzywa do uiszczenia opłaty należnej od apelacji także wtedy, gdy wniósł ją adwokat. Podobnie w uchwale z 7 grudnia 2006 r., III CZP 110/06, LEX nr 203865, Sąd Najwyższy przyjął, że obowiązek uiszczenia opłaty podstawowej od apelacji, w której zawarto wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych, powstaje po uwzględnieniu tego wniosku.

Przytoczone orzeczenia Sądu Najwyższego, wydane już w odniesieniu do nowego, aktualnie obowiązującego stanu prawnego, pozwalają na stwierdzenie, że nadal trafne jest dotychczasowe zapatrywanie, iż w razie oddalenia zgłoszonego przez pełnomocnika będącego radcą prawnym lub adwokatem wniosku o zwolnienie strony od kosztów sądowych w zakresie poniesienia należnej od środka odwoławczego lub środka zaskarżenia opłaty w wysokości stałej lub stosunkowej, przewodniczący wzywa pełnomocnika do opłacenia tego środka w terminie tygodniowym pod rygorem odrzucenia pisma procesowego obejmującego środek (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 4 października 2006 r., I CZ 81/06, LEX nr 201191). Odniesienie przedstawionego poglądu do rozpoznawanej sprawy oznacza, że po rozpoznaniu wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych przewodniczący powinien był wezwać pełnomocnika powódki do opłacenia skargi kasacyjnej w terminie tygodniowym. Odrzucenie skargi kasacyjnej powódki bez uprzedniego wezwania jej profesjonalnego pełnomocnika do uiszczenia wymaganej opłaty naruszało art. 130² § 3 k.p.c. przez jego błędne zastosowanie, ponieważ przepis ten w ogóle nie reguluje sytuacji procesowej, jaka powstała w rozpoznawanej sprawie w związku ze zgłoszeniem w skardze kasacyjnej wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych. Z powodu naruszenia tego przepisu Sąd Najwyższy uwzględnił zażalenie.

Złożenie wraz z pismem podlegającym opłacie wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych uchyla (przerzywa, wstrzymuje) obowiązek uiszczenia opłaty sądowej od tego pisma do czasu rozstrzygnięcia wniosku. Na tle art. 15 ustawy z dnia 13 czerwca 1967 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, przewidującego - tak samo jak art. 10 ustawy o kosztach sądowych obecnie obowiązującej - że opłatę należy uiścić „przy wniesieniu do sądu pisma podlegającego opłacie”, w orzecznictwie Sądu Najwyższego jednolicie przyjmowano, że zgłoszenie wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych powoduje odsunięcie w czasie obowiązku uiszczenia opłaty (por. między innymi uzasadnienia uchwały Sądu Najwyższego z 26 lutego 1976 r., III CZP 11/76, OSNCP 1976 nr 7-8, poz. 162 oraz postanowień z 21 kwietnia 1999 r., I CKN 1461/98, OSNC 1999 nr 11, poz. 196 i z 24 sierpnia 2005 r., II CZ 75/05, niepublikowane). Stanowisko to zostało podtrzymane w nowym stanie prawnym w odniesieniu do art. 10 ustawy o kosztach sądowych (por. uzasadnienia postanowień z 26 lipca 2006 r., IV CZ 57/06, z 4 października 2006 r., I CZ 81/06 i uchwał z 13 października 2006 r., III CZP 75/06, z 28 listopada 2006 r., III CZP 98/06 i z 7 grudnia 110/06, III CZP 110/06), co należy zaaprobować, zważywszy, że w zakresie istotnym dla tej

kwestii nie nastąpiły zmiany przepisów, a dotychczasowe argumenty nie straciły wartości.

Zasadą ogólną pozostało uiszczanie należnych opłat na wezwanie, w terminie tygodniowym od dnia jego doręczenia (art. 130 § 1 k.p.c.). Obowiązek uiszczania opłat bez wezwania, chociaż obecnie rozszerzony pod względem podmiotowym (obejmuje adwokatów, radców prawnych, rzeczników patentowych i przedsiębiorców w sprawach gospodarczych) i przedmiotowym (obejmuje opłaty stosunkowe i opłaty w wysokości stałej), jest nadal wyjątkiem od reguły. Rozszerzenie zakresu wyjątków nie zmienia wzajemnego stosunku przepisów ogólnego i szczególnych. Z tego względu, art. 130² § 3 k.p.c. nie może być wykładany rozszerzająco i stosowany do sytuacji, które nie są w nim wyraźnie opisane. Przepis art. 130² § 3 k.p.c. traktuje o „podlegających opłacie w wysokości stałej lub stosunkowej” środkach odwoławczych i zaskarżenia „wniesionych” przez adwokata lub radcę prawnego. Reguluje on więc sytuacje, w których w chwili wnoszenia danego środka istnieje (zgodnie z art. 10 ustawy o kosztach sądowych) obowiązek uiszczenia opłaty. Taki stan rzeczy nie ma miejsca wtedy, kiedy wraz z pismem zostaje złożony wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych, odsuwający w czasie obowiązek uiszczenia opłaty. Występujący w rozpoznawanej sprawie stan faktyczny nie odpowiada sytuacji uregulowanej w art. 130² § 3 k.p.c., co oznacza, że przepis ten nie może być zastosowany wprost, a zastosowaniu go przy wykorzystaniu wykładni rozszerzającej sprzeciwia się jego wyjątkowy charakter. W konsekwencji, z art. 130² § 3 k.p.c. nie można wywodzić obowiązku strony reprezentowanej przez wskazanych w nim pełnomocników do uiszczenia należnej opłaty bez wezwania w razie zawarcia w piśmie wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych. Przesłanki zastosowania i rodzaj rygoru procesowego muszą wynikać z przepisu, nie można ich domniemywać ani „wyprowadzać” w wyniku zabiegów interpretacyjnych. Niedopuszczalne jest wyciąganie niekorzystnych dla strony konsekwencji procesowych w sytuacji, gdy rygor nie został w sposób niewątpliwy określony w przepisie. W analizowanej sytuacji procesowej nie ma podstaw do stosowania rygoru w postaci odrzucenia środka zaskarżenia wprost (bez wezwania do uiszczenia opłaty) w oparciu o art. 130² § 3 k.p.c., gdyż rygor taki przewidziano jedynie dla przypadków, w których opłaty nie uiszczono, pomimo że należało to uczynić przy wniesieniu pisma. Taka sytuacja nie ma miejsca, gdy w środku zaskarżenia zawarto wnioski o zwolnienie od kosztów.

Zaskarżone postanowienie podlegało zatem uchyleniu z uwagi na to, że Sąd Okręgowy odrzucił skargę kasacyjną bez wcześniejszego wezwania pełnomocnika do uiszczenia opłaty od niej, pomimo zgłoszonego w niej wniosku o zwolnienie powódki od kosztów sądowych.

Nie można również podzielić stanowiska Sądu Okręgowego, który stwierdził, że wniosek pełnomocnika o zwolnienie od kosztów podlegał odrzuceniu, gdyż powódka nie mogła zostać zwolniona od uiszczenia opłaty podstawowej od skargi kasacyjnej. Sąd uznał, że skoro powódka nie mogła być zwolniona od uiszczenia opłaty podstawowej, to wniosek o takie zwolnienie podlegał odrzuceniu. Tymczasem, w razie odmowy przyznania zwolnienia, sąd powinien wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych oddalić. Odrzucenie wniosku przewiduje jedynie art. 107 ust. 2 ustawy o kosztach sądowych, jednak z opisaną w tym przepisie sytuacją nie mamy do czynienia w rozpoznawanej sprawie.

Mając powyższe na uwadze, Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji na podstawie art. 394¹ § 3 k.p.c. w związku z art. 398¹⁶ k.p.c.

=====